

Joanna Agacka

OCENA KARNOPROCESOWYCH PRAW JEDNOSTKI W ŚWIELE
XIV POPRAWKI DO KONSTYTUCJI USA
REGUŁY WYŁĄCZENIA DOWODOWEGO — PRZESZUKANIE

Stany Zjednoczone Ameryki Północnej istnieją od 1787 r. – tj. od uchwalenia Konstytucji – jako państwo federalne. Skupiają 50 stanów i okręg kolumbijski. Konstytucja amerykańska, po jej ratyfikowaniu, pozostawiła szerokie kompetencje legislacyjne i jurysdykcyjne lokalnym władzom stanowym. Obejmowały one zarówno prawo do ustanawiania wewnętrznych konstytucji, jak i prawo do tworzenia aktów regulujących porządek, bezpieczeństwo i sądownictwo, w tym także ustaw dotyczących prawa karnego i procedury karnej. Swoboda ta nie mogła jednak naruszać praw i wolności obywatelskich ustanowionych w dodanych do Konstytucji federalnej poprawkach konstytucyjnych, z których pierwsze dziesięć dołączone 15 XII 1791 r. znane są jako Amerykańskie Prawa Człowieka – „The Bill of Rights” (w amerykańskim języku prawniczym także jako: „Human Rights”). O powyższej zależności przesądziła treść dodanej 28 VII 1868 r., w wyniku wojny domowej, XIV poprawki¹. Szeroko dyskutowana w literaturze i orzecznictwie, stanowi ona, że wszyscy ludzie urodzeni lub naturalizowani na obszarze Stanów Zjednoczonych, podlegający tym samym ich jurysdykcji, są obywatelami USA i obywatelami konkretnego stanu, w którym zamieszkują. Kolejność przyjęta w poprawce nie jest obojętna. Wskazuje wyraźnie na nadrzędność ewentualnej jurysdykcji federalnej nad stanową. Znalazło to wyraz także w utworzeniu wcześniej (na mocy art. III Konstytucji)² Sądu Najwyższego federacji i powierzeniu

¹ Tekst poprawek konstytucyjnych, we własnym tłumaczeniu, podają za: B. Morris, *The Framing of the Federal Constitution*, Division of Publications National Park Service, Washington D. C. 1986, s. 100–110.

² Tamże, s. 97.

mu władzy sądowniczej Stanów Zjednoczonych³. Ta sama część poprawki zakazywała władzom stanowym tworzenia i egzekwowania praw, które mogłyby ograniczyć zakres przywilejów i immunitetów wynikających z obywatelstwa amerykańskiego oraz – co jest najistotniejsze z punktu widzenia procedury karnej – zabraniała jakiegokolwiek władzy lokalnej pozbawienia człowieka życia, wolności i własności, bez przeprowadzenia zgodnego z prawem, sprawiedliwego procesu sądowego (*due process of law*)⁴. Powstała w ten sposób dyrektywa ustawodawcza, w myśl której tworzone w ośrodkach lokalnych przepisy, nie mogły i nie mogą pozbawiać swoich obywateli praw zawartych w Konstytucji USA, natomiast – co jest oczywiste – mogą przyznawać im więcej przywilejów⁵. Nieprzestrzeganie wymienionej dyrektywy powoduje powstanie po stronie podmiotu pokrzywdzonego w konkretnej sprawie prawa do skargi konstytucyjnej, której zasadność wniesienia ocenia Sąd Najwyższy USA. Władze stanowe muszą więc liczyć się z tym, że mimo obowiązywania określonych przepisów i dopuszczenia na ich tle określonej praktyki organów procesowych w ramach sądownictwa stanowego, każda następna sprawa tego samego typu zakończy się w Sądzie Najwyższym rozstrzygnięciem zgodnym z zaistniałym precedensem. Dlatego, dokonując porównania obowiązujących w poszczególnych stanach zbiorów przepisów karnych i procedury karnej, zauważyć można daleko idące różnice w formułowaniu katalogów czynów uznanych za przestępne, czy też rodzajach i wysokościach sankcji – w zakresie prawa karnego materialnego, gdzie swoboda stanowienia prawa jest większa, natomiast znaczne podobieństwa w porządkach procesowych, których jednolitość wymusiło w dużej mierze precedensowe orzecznictwo Sądu Najwyższego federacji.

Podstawowymi prawami konstytucyjnymi obywateli amerykańskich, odnoszącymi się do sfery procesu karnego, są IV, V i VI poprawka do

³ O roli nadrzędnej Sądu Najwyższego USA w ramach federacji oraz o tworzeniu opinii sędziowskich patrz bliżej: F. Baldwin Jr., *Due process and the exclusionary rule: integrity and justification*, „Law Review. University of Florida” 1987, vol. 39, No 2, s. 512–515, natomiast o budowie i znaczeniu decyzji sądowej w prawie amerykańskim m. in. w: H. S. Shapiro, M. R. Wolter, E. Fajans, *Writing and Analysis in the Law*, 1989, s. 25 i n. i K. N. Llewellyn, *The Common Law Tradition*, 1960, s. 11 i n.

⁴ Skarga oparta na klauzuli sprawiedliwego, zgodnego z prawem procesu (*due process claim*) wynika z naruszenia XIV poprawki, o ile zostanie stwierdzone, że jednostka została pozbawiona przez organy władzy prawa przysługującego jej na mocy ustaw stanowych i Konstytucji oraz, że działanie to nie mieściło się w żadnym przewidzianym prawnie wyjątku (bliżej na ten temat: F. Baldwin Jr., *Introduction to Human Rights from the perspective of United States Constitutional Law (analysis of the Fourth, Fifth, Sixth and Fourteenth Amendments)*, 1992, s. 19 oraz precedensowe rozstrzygnięcia, m. in.: *Brewer v. Williams*, 430 U.S. 387, 97 Supreme Court Report s. 1232 i n., 51 L.Ed. 2d 424, *Goldberg v. Kelly et al.*, No 62, 397 U.S., October Term 1969.

⁵ F. Baldwin Jr., *Introduction...*, s. 19 oraz opinie w sprawie *Gideon v. Wainwright*, No 155 U.S. 372, October Term 1962, s. 341.

Konstytucji. Zawarte w nich jest m. in. prawo do nietykalności osobistej, nietykalność mieszkania, ochrony przed bezpodstawnym i bezprawnym przeszkadzaniem i zatrzymaniem, informacji procesowej, prawo do obrony i korzystania z pomocy obrońcy. Chociaż większość z nich sformułowana jest w sposób negatywny (jako zakaz ingerencji), to jednak ich zakres i użyte wyrażenia często nie odbiegają wiele od przyjętych formuł europejskich konwencji praw człowieka, deklaracji i konstytucji. Należy jednak wskazać, iż w przeciwieństwie do XIV poprawki skierowanej wyrażnie do władz stanowych, wykładnia literalna poprawki VI, V, VI prowadzi do wniosku, że skargi na nich oparte mogą odnosić się jedynie do naruszeń dokonanych przez władze federalne. Jest to tym istotniejsze, że poprawki IV, V i VI ujęte szerzej i bardziej szczegółowo, stwarzają większe możliwości sformułowania skargi. Po długich dyskusjach i wielu, często sprzecznych opiniach Sądu Najwyższego USA, zwyciężyło przeciwnie stanowisko. Oparte było ono na doktrynie tzw. selektywnej inkorporacji⁶. Uznano, że XIV poprawka zawiera w chronionych przez siebie sferach: życia, wolności i własności także prawa szczegółowe z VI, V i VI poprawki oraz, że przeciwna interpretacja powoduje sytuację, w której egzekwowanie jej samej (tj. XIV poprawki) w drodze skargi, z racji ogólności sformułowania byłoby często niemożliwe.

Przytoczone rozważania miały doniosłe znaczenie dla wykładni i stosowania wypracowanych w literaturze i orzecznictwie amerykańskim reguł dowodowych procedury karnej, wywodzących się z doktryny „owoców zatrutego drzewa” znanych pod nazwą „reguł wyłączenia”⁷.

Reguły wyłączenia dowodowego skupiają najistotniejsze gwarancje oskarżonego w amerykańskim procesie karnym. Skutkiem ich zastosowania jest usunięcie z konkretnego postępowania wszelkich dowodów, prezentowanych przez oskarżenie, ujawnionych i wydobytych z naruszeniem procesowych praw jednostki (w tym także praw konstytucyjnych). Można w zasadzie mówić o istnieniu tylu reguł wyłączenia, ile wymogów stawianych przez prawo dowodowe może być naruszonych.

Ze względu na duży stopień ogólności tekstu Konstytucji federalnej i wskazane wcześniej problemy interpretacyjne – z jednej strony, a istnienie niezależnych porządków prawnych stanowych – z drugiej strony, zrodziło się pytanie, do jakiego momentu można mówić o zgodności z porządkiem federalnym i dopuszczalności dowodu zdobytego z naruszeniem swobód

⁶ Miller, Dawson, Dix, Parnas, *The Police Function*, Vth Edition, Westbury–New York 1991, The Fundation Press Inc., s. 25.

⁷ Tamże, s. 16 i n. oraz F. A. Allen, *The judicial quest for penal justice: the Warren Court and Criminal Cases*, [w:] *The Warren Court Criminal Procedure*, „Law Forum” 1975, No 4, s. 533–536, a także precedensy dot. „doktryny owoców zatrutego drzewa”: *Wong Sun v. U.S.* – 371 U.S. 471, 83 S.Ct. 407, 9 L.Ed. 2d 441 i *Murray v. U.S.* – 487 U.S. 533, 108 S.Ct. 2529, 101 L.Ed. 2d 472.

konstytucyjnych, przyjętego przez sąd stanowy za podstawę skazania w konkretnym procesie, a od kiedy należy uznać, że podlega on wyłączeniu. Konsekwencją ostatniego stwierdzenia jest wyposażenie jednostki w prawo wniesienia odwołania od wyroku sądu stanowego do Sądu Najwyższego USA jako naruszającego Konstytucję⁸. Odpowiedź na postawione wyżej pytanie wymagała długotrwałych procesów interpretacyjnych w ramach Sądu Najwyższego. Nie obyło się też bez konfliktów i nierzadko sprzecznych ze sobą orzeczeń. Wielokrotnie SN USA nie uznawał za konieczne usunięcie (jako podstawy skazania) dowodu zdobytego z pogwałceniem praw obywatelskich, mimo że przyznawał nawet sam fakt naruszenia reguł dowodowych i poprzez to – reguł konstytucyjnych. W precedensowej sprawie *Adams v. New York* (1904 r.)⁹ skazany przez sąd stanowy bezskutecznie podnosił przed Sądem Najwyższym fakt wydobywania dowodu przez oskarżenie z pogwałceniem IV poprawki do Konstytucji i w związku z tym jego niewłaściwe zastosowanie w procesie karnym. Sąd uznał jednak, że dowód był „oczywiście” nadający się do określenia jego winy odnośnie do czynu zarzucanego w akcie oskarżenia, a nieprawidłowości dowodowym przeciwstawił argument powagi władzy oraz straty czasu na jaką mogło narazić toczące się postępowanie rozpatrywanie tego, czy zdobycie dowodu było całkowicie legalne czy też nie. Taka postawa charakterystyczna była dla tradycyjnego sądownictwa, dla którego sposób w jaki dowód mający znaczenie dla procesu został ujawniony nie zawsze oddziaływał na jego dopuszczalność. Argumentacja za przyjęciem opisanego stanowiska opierała się na dwóch podstawowych kryteriach:

- 1) konieczności zgromadzenia **wszelkich** relatywnych dowodów w zakresie wyznaczonym przez istotę procesu,
- 2) wyeliminowaniu niedogodności, przerw i kosztów zaangażowanych w kompleksowe badanie tego, czy dany dowód był rzeczywiście wydobyty nieprawidłowo¹⁰.

⁸ Dowód wydobyty z naruszeniem określonej reguły prawa stanowego (bez naruszenia prawa i orzecznictwa federalnego) jest także niedopuszczalny, ale podlega zwykle wyłączeniu na poziomie orzekania stanowego.

⁹ 192 U.S. 585,24 S.Ct. 372,48 L.Ed. 575 – odpowiednio na stronach: 192 U.S. – 594,24 S.Ct. – 374,48 L.Ed. – 579.

¹⁰ W orzecznictwie, obok istniejących reguł wyłączenia opracowano także kilka znaczących wyjątków od zasad w nich zawartych. Najbardziej znanym jest wyjątek dotyczący „dobrej wiary” (*good faith exception*) funkcjonariusza. Ma to miejsce wtedy, gdy działa on na podstawie i w ramach nakazu przeszukania w uzasadnionym przekonaniu, że został wydany prawidłowo, podczas gdy po dokonaniu czynności wychodzi na jaw zaniedbanie sędziego, który nie sprawdził okoliczności uzasadniających wydanie nakazu i zlecił przeszukanie bez uzasadnionej ku temu podstawy (*U.S. v. Leon*, 468 U.S. 897,104 S. Ct. 3405,82 L.Ed. 2d 677). Inny wyjątek to np. możliwość zweryfikowania wyjaśnień oskarżonego, który twierdzi, że nie był karany, poprzez przytoczenie uprzednio wyłączonego dowodu (*U.S. v. Havens*, 446 U.S. 620 – na str. 627,100 S.Ct. – na str. 1916,64 L.Ed. 2d – na str. 566).

W wielu jednak orzeczeniach (także wcześniejszych od wyżej wymienionego) Sąd Najwyższy federacji amerykańskiej wyrażał stanowisko odmienne, dając tym samym podstawy do sformułowania reguł wyłączenia dowodowego o wysokim często stopniu szczegółowości¹¹. Ze względu na ograniczone ramy niniejszego opracowania warto przytoczyć jako przykłady chociażby najistotniejsze rozstrzygnięcia kształtujące wymienione reguły wyłączenia, w stosunku do środka przymusu procesowego, jakim jest przeszukiwanie i odebranie przedmiotów z niego pochodzących (zwłaszcza przeszukiwanie miejsca).

Przeszukiwanie i ochrona z nim związana zawarte są w IV poprawce do Konstytucji amerykańskiej, która stanowi:

Nie będzie naruszane prawo ludzi do bezpieczeństwa osobistego, nietykalności mieszkania, papierów i ruchomości przed bezpodstawnym przeszukiwaniem i konfiskatą i żaden nakaz przeszukiwania lub zajęcia nie będzie wydany inaczej aniżeli w oparciu o uzasadnioną przyczynę stwierdzoną pod przysięgą lub oświadczeniem złożonym zamiast przysięgi, określając szczegółowo miejsce podlegające przeszukaniu oraz osoby i rzeczy podlegające zatrzymaniu.

Przeszukiwanie odbywa się na podstawie wydanego nakazu sądowego (*warrant*) upoważniającego policję do przeszukiwania wskazanego w nim miejsca i odebrania określonych przedmiotów (jeśli dotyczy on także przeszukiwania osoby może zawierać jednocześnie zezwolenie na zatrzymanie). Nakaz zawiera w swojej treści wymóg dostarczenia przez dokonującego czynności przedmiotów odebranych w jej toku (ewentualnie również doprowadzenie osoby) do sądu. Decyzję o przeszukaniu i odebraniu rzeczy wydaje sędzia lub urzędnik sądowy (*magistrate*); z oczywistych względów nie wymaga informowania osoby, u której ma nastąpić przeszukiwanie. Może być ono wykonywane przez każdego policjanta podlegającego jurysdykcji sądu, który wydał nakaz.

Podstawą procesową uprawniającą do przeszukiwania w systemie amerykańskim – a tym samym istotą wydawanego nakazu – jest odpowiednio uprawdopodobniona przyczyna procesowa (u nas – uzasadnione podejrzenie) sankcjonująca wstęp do określonego miejsca i poszukiwanie konkretnego przedmiotu. Nakaz wydawany jest po przedłożeniu przez wnioskującego na piśmie powodów dla jakich się tego domaga. Wymagana jest w tym przypadku forma zaprzysiężonego oświadczenia policjanta¹² lub nie zaprzysiężonego, ale zawierającego co

¹¹ Eliminację nieprawidłowo wydobytego dowodu oskarżenia zatwierdził S.N. USA m. in. w orzeczeniach: *Mapp v. Ohio*, 367 U.S. 643, 81 S.Ct. 1684, 6 L.Ed. 2d 1081; *U.S. v. Leon* – patrz przypis 10, *Weeks v. U.S.*, 232 U.S. 383 z 1914 r. i wielu innych. Patrz także przyp. 10 – odnośnie do wyjątków.

¹² Zaprzysiężone oświadczenie nosi nazwę *affidavit* i jest typowym w systemach amerykańskim i angielskim pismem procesowym zawierającym oświadczenie stwierdzające istnienie lub nieistnienie pewnych faktów. Jest ono zaprzysiężone przez składającego przed upoważnioną osobą, tj. sędzią lub urzędnikiem sądowym.

najmniej stwierdzenie, że jest on przekonany o istnieniu uzasadnionej przyczyny przeszukania w aktualnym i ściśle określonym kontekście. Sąd ma obowiązek zbadać dokładnie podane informacje, a jeśli uzna je za wystarczające i usprawiedliwiające tego rodzaju przymus procesowy – wydać decyzję. Nie wolno mu decydować bezkrytycznie, opierając się wyłącznie na danych zawartych we wniosku i oświadczeniach składanych przez policję na piśmie. Sędzia ma prawo wezwać wnioskującego do osobistego stawiennictwa i przesłuchać na okoliczności przytoczone w jego pismach oraz ewentualnych świadków, jeśli na takich się powołuje funkcjonariusz żądający zezwolenia na dokonanie czynności. Sporządzony z odebrania ustnych oświadczeń protokół pozostaje w aktach sprawy łącznie z wnioskiem i oświadczeniami pisemnymi. Decyzja o przeszukaniu zapada więc na podstawie aktualnej wiedzy o faktach sędziego lub urzędnika sądowego uzyskanej ze złożonych oświadczeń. Na tym tle powstał problem, czy oskarżony (lub inna osoba, u której dokonywana jest czynność) ma prawo zweryfikowania prawdziwości faktów podanych przez funkcjonariuszy, a tym samym zaskarżenia podstawy wydania nakazu, jako niezgodnego z wymaganiami IV a zarazem XIV poprawki do Konstytucji. W sprawie *Franks v. Delaware*¹³ sąd stanu Delaware odmówił tego prawa oskarżonemu. Sąd Najwyższy USA, na skutek zaskarżenia podnoszącego niezgodność takiego rozstrzygnięcia z ochroną konstytucyjną, wskazał, że oskarżony ma prawo wykazania, iż oświadczenia złożone sędziemu były świadomym i zamierzonym zafałszowaniem faktów lub wynikały z ich lekomyślniej bądź lekceważącej interpretacji. Podkreślenia wymaga jednak to, że sąd orzeka o przeszukaniu niekoniecznie po absolutnym sprawdzeniu podanych podstaw, ale przynajmniej po uznaniu istnienia wystarczającego stopnia uprawdopodobnienia, wiarygodności, która uzasadniałaby zastosowanie poszukiwania konkretnego przedmiotu w konkretnym miejscu.

Ścisłe określenie poszukiwanej rzeczy jest elementem bezwzględnym i bardzo restryktywnie traktowanym, gdyż ono właśnie wiąże logicznie podstawę przeszukania z miejscem, lub osobą, której dotyczy. Precyzyjne określenie poszukiwanej rzeczy nie pozwala tym samym na zastosowanie nakazu przeszukania do innej rzeczy niż opisana w jego treści. Odstępstwo stanowią przedmioty znalezione „przy okazji”, a mieszczące się w wyjątku (różnie sformułowanym w ustawodawstwach stanowych) określanym jako „wyjątek w zakresie bezpieczeństwa publicznego”, np. znalezienie broni, i to tylko wówczas, gdy przeprowadzający czynność uprawdopodobni, iż miał podstawy przypuszczać, że zostanie ona użyta przeciwko niemu. Inny wyjątek stanowią rzeczy nie objęte nakazem, co do których istnieje uzasadnione przypuszczenie, że pochodzą z przestępstwa lub służyły do jego popełnienia¹⁴.

¹³ 438 U.S. 154, 98 S.Ct. 2674, 57 L.Ed. 2d 667.

¹⁴ Oprócz wyjątków określonych przez prawo stanowe, patrz także – przypis 10, dotyczący wyjątków dopuszczonych przez federalne orzecznictwo.

W sprawie *Stanley v. Georgia*¹⁵ jeden z opiniujących sędziów SN stwierdził, że zbyt ogólne określenie rzeczy poszukiwanej (np. odnośnie do jej rozmiarów) zachęca policjantów do traktowania nakazu jedynie jako „biletu” uprawniającego do wejścia na teren posesji i dokonania szeregu czynności poszukiwawczych, których nie uzasadnia ani charakter przedmiotu, ani jego rozmiar. Wymienione uwagi odnoszą się w takiej samej mierze do określenia miejsca przeszukania.

W praktyce zdarzały się często tzw. decyzje generalne (o niesprecyzowanych elementach) lub wręcz postanowienia blankietowe (wydawane przez sędziów i zawierające puste miejsca pozwalające na wpisanie przez policję danych jej potrzebnych bez kontroli sądowej). Jeszcze w pierwszej połowie naszego wieku w wielu orzeczeniach Sądu Najwyższego USA pojawiały się stwierdzenia jakoby wykonujący przeszukanie byli swobodni w wyznaczaniu zakresu poszukiwań i precyzowaniu ich przedmiotu¹⁶. O tym jak trudna była droga do wyeliminowania takiej praktyki świadczyć może jedno z precedensowych orzeczeń z 1987 r.: *Maryland v. Garrison*¹⁷, które jednoznacznie rozstrzygnęło problem zakazując stosowania uogólnień i blankietów w postępowaniu. W wielu sytuacjach procesowych zdarzało się również, że funkcjonariusze dopuszczali się rażącego naruszenia prawa dokonując przeszukania i odbierając znalezione rzeczy działając bez żadnego nakazu sądowego¹⁸.

Jeżeli policja wydobywała dowód bezprawnie (bez nakazu), stosowała nieodpowiednie środki, lub przeszukiwała miejsce nieadekwatne do określonej w nakazie natury poszukiwanej rzeczy, stanowiło to przedmiot wyłączenia dowodowego albo na podstawie przepisów prawa stanowego, albo – jeśli nie dokonano tego w sądzie stanowym i uznano za podstawę skazania – przed Sądem Najwyższym federacji na podstawie reguł wyłączenia dowodowego sformułowanych przez precedensowe orzecznictwo jako naruszające prawa konstytucyjnego jednostki. Działanie policji było bezprawne w świetle IV poprawki – jako bezprawne przeszukanie, a także XIV poprawki – jako działanie niezgodne z wymogami prawidłowego procesu. I tak, w precedensowej sprawie *Mapp v. Ohio* (1961 r.) policja, po anonimowym telefonie informującym o ukrywaniu się w domu pani Mapp poszukiwanego sprawcy niedawnego wybuchu bombowego, dostała się do jej mieszkania siłą, bez nakazu, przeszukując w trakcie czynności nawet jej prywatne papiery. Poszukiwanego sprawcy nie znaleziono, natomiast wykryto materiały pornograficzne, których posiadanie w stanie Ohio było zabronione, a które

¹⁵ 394 U.S. 557 – na s. 572,89 S.Ct. 1243 – na s. 1251–1252, 22 L.Ed. 542 – na s. 553.

¹⁶ *Trupiano v. U.S.*, 334 U.S. 699,710,68 S.Ct. 1229,1235,92 L.Ed. 1663 – podają za: Miller, Dawson, Dix, Parnas, *The Police...*, s. 166.

¹⁷ 480 U.S. 79,107 S.Ct. 1013,94 L.Ed. 2d 72.

¹⁸ Precedensowe orzeczenia: cyt. *Murray v. U.S.* i *Mapp v. Ohio* (patrz: przyp. 7) oraz *California v. Greenwood*, 486 U.S. 35,108 S.Ct. 1625,100 L.Ed. 2d 30.

posłużyły jako dowód oskarżenia przeciwko pani Mapp¹⁹. Zapadł wyrok skazujący. Sądy stanowe (I – instancji i odwoławczy) nie wyłączyły dowodu, natomiast zrobił to SN, uznając, że podlegał on regułom wyłączenia dowodowego, a pozostawienie go w procesie stanowiło naruszenie IV i XIV poprawki do Konstytucji gwarantujących nietykalność mieszkania, legalność przeszukania i odebrania rzeczy oraz skargę konstytucyjną w sytuacji naruszenia przez wszelkie władze stanowe powyższych praw. Nawet jednak w tej sprawie opinie dziewięciu sędziów SN były zróżnicowane (zwłaszcza jeśli chodzi o wykładnię zastosowanych podstaw prawnych). W ten sposób sprawa Mapp v. Ohio stała się precedensem – uznano, że przysługujące uczestnikom postępowania reguły wyłączenia dowodowego mieszczą się w IV i XIV poprawce, a tym samym orzeczenie sądu stanowego dopuszczające dowód nietykalności zdobyty może być obalone w drodze skargi do Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych opartej na zarzucie niezgodności z Konstytucją federalną. Zaprzeczono tym samym przeciwnemu twierdzeniu z orzeczenia Wolf v. People of the State of Colorado (1949 r.)²⁰. Należy także nadmienić, że rozstrzygnięciu Mapp v. Ohio utorowały drogę dwa inne, wcześniejsze orzeczenia, tj. Boyd v. U.S. (1886 r.)²¹ oraz Weeks v. U.S. (1914 r.)²². W pierwszym z nich wskazano, że IV poprawka konstytucyjna (podobnie jak i V pozostająca z IV w ścisłym związku) dotyczy jakichkolwiek działań rządu czy też urzędników rządowych²³, które naruszają „świętość domu każdego człowieka i prywatność jego życia”, przy czym metoda działania jest obojętna, jak również obojętne jest, czy dotyczy to przeszukania, zdobycia prywatnych dokumentów czy wymuszenia oświadczeń procesowych, które stanowią później materiał oskarżenia. W sprawie Weeks v. U.S. wskazano, że odmówienie jednostce ochrony przed orzeczeniami sądów stanowych przez powołanie się na niemożność stosowania skargi opartej na IV poprawce, która *expressis verbis* nie nawiązuje do stanów, a ma zastosowanie wprost jedynie do władz federalnych, powodowałoby niczym nie uzasadnione ograniczenie ochrony konstytucyjnej obywateli amerykańskich. Podniesiono także, że prawo skargi przysługuje pośrednio poprzez zastosowanie

¹⁹ Patrz: przyp. 7. W opisywanej sprawie § 2905 kodeksu karnego stanu Ohio (Ohio's Revised Code) przewidywał za umyślne posiadanie lubieżnych, obscenicznych książek lub zdjęć karę grzywny nie mniejszą niż 200, nie większą niż 2000 dolarów, karę pozbawienia wolności nie mniejszą niż rok, nie większą niż 7 lat, albo obie te kary łącznie.

²⁰ 338 U.S. 25 – na s. 33,69 S.Ct. 1359 – na s. 1364,93 L.Ed. 1782 z 1949 r.

²¹ 116 U.S. 616 – na s. 630,6 S.Ct. 524 – na s. 532,29 L.Ed. 746 z 1886 r.

²² Patrz przyp. 11.

²³ Należy dodać, że ochrona przed bezprawnym, bezpodstawnym przeszukianiem i stosowanie XIV poprawki dotyczyło jedynie działań agend rządowych – nigdy prywatnych działań podejmowanych w podobny sposób. Natomiast obejmowało już dokonywanie rewizji w pokojach uczniów przez władze szkół publicznych (precedensy: Burdeau v. McDowell, 256 U.S. 465,41 S.Ct. 574,65 L.Ed. 1048 z 1921 r. i New Jersey v. TLO, 83 U.S. 712,105 S.Ct. 733 z 1985 r.

poprawki XIV jako zawierającej w sobie elementy pozostałych procesowych gwarancji jednostki. Przeciwna interpretacja w efekcie prowadziła do niemożności wyegzekwowania IV poprawki na poziomie władz niższych niż federalne, a tym samym mogłaby być w zasadzie usunięta z tekstu Konstytucji.

Celem uchwalenia XIV poprawki – na zasadzie wskazanej wcześniej doktryny selektywnej inkorporacji – jest stworzenie ochrony obywatelom wszystkich stanów przed właściwym orzekaniem na szczeblu lokalnym i omijaniem lub błędnym interpretowaniem reguł wyłączenia dowodu, w tym także przed naruszeniem pozostałych poprawek o charakterze procesowo-karnym. Ma za zadanie zmusić sędziów i urzędników sądowych do poszukiwania prawidłowych rozwiązań i krytycznego nastawienia do przedstawianych im materiałów, jeśli efektem dokonywanych czynności jest doprowadzenie do ograniczenia swobód obywatelskich.

Joanna Agacka

PROTECTION OF INDIVIDUAL'S RIGHTS IN PENAL PROCEDURE UNDER
THE 14th AMENDMENT
TO THE CONSTITUTION OF USA
THE RULES OF EXCLUSION OF EVIDENCE – SEARCHING

The protection of individual's rights in the American penal procedure is guaranteed not only by local regulations of proceedings in particular States but also by the supreme act which is the Constitution of the United States of 1787. In the Amendments of 15th December 1791, known as the Bill of Rights (particularly the Fourth, Fifth and Sixth Amendments), the citizens of the Federation were given the basic freedoms, such as the right to defence, right to protection against unlawful seizure, search and depriving of belongings, or the right to be informed of the proceedings.

The 14th Amendment, added after the Civil War in 1868, interdicted any infringement by State authorities of the right to live, to freedom, to property, without the court decision. The 4th, 5th and 6th Amendments, mentioned above, *expressis verbis* could be applied only to state the conformity of actions of the Federal organs with the Constitution. To admit full possibility of verification of States' actions as regards their conformity with the Constitution (including State courts) the doctrine of „selective incorporation” was set up. It assumed that the 14th Amendment included the provisions (referring to life, freedom and property) of the 4th, 5th and 6th Amendments.

As the result of that interpretation the individual was given the right to appeal to the Supreme Court of US against a wrong decision of a State court, as one infringing the Constitution, raising an objection of neglecting the requirement of a „due process”, according to the 14th Amendment.

The major importance of the above conception was marked by the precedents of judicial decisions of the Supreme Court of the Federation. The most essential of them, as regards the law of criminal proceedings, referred to the interpretation and extending the rules of

evidence, admissibility of evidence and the duty of its exclusion in the case when the State and Federal law was infringed when gathering the evidence. According to the principle of „fruit of evil tree” the evidence gathered incorrectly or unlawfully could not be the ground for conviction. The rules of evidence determining the case of inadmissibility of evidence, often indicating the wrong practice of State courts, are known in the American literature as „the rules of exclusion of evidence”.

One of the areas of proceedings where the right of the individual can be infringed is searching and depriving of belongings.

Determination of the searched person, premise and object, as well as the legal ground formulated in the warrant, the way it is performed and the State interpretation accepting the infringement for the sake of obtaining evidence relevant to conviction bear several hazards for the constitutional protection of citizens' rights. A number of precedent decisions of the Supreme Court confirm the fact.

Recognition of the search as an action protected by the 14th Amendment and the possibility of appeal against its incorrect performance on grounds of the 14th Amendment opened a new phase of control through appeal on the Federal level, this expanding the sphere of constitutional protection.